

တၢ်အုၣ်ကီၤ

ကွၢ်ထွဲၣ်ကျဲၤန့ၣ်စ့ၣ်

တၢ်အုၣ်ကီၤစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.

တၢ်အုၣ်ကီၤလိးဟ့ၣ်က့ၤတၢ်အလုၢ်အပူၤလၢတၢ်လီၤမ့ၢ်လီၤမ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဖဲ တၢ်လဲၣ်ကမၢၣ်အသးအဆၢကတီၢ်လီၤ. အဒိ,

- ▶ န့ၣ်စ့ၣ်စံးစ့ၣ်လီၤတံၢ်သ့ၣ်ဖးအယံၣ်န့ၣ်ပူၤက့ၤအသီတဖျၢၣ်လီၤ.
- ▶ န့ၣ်စ့ၣ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒီးန့ၣ်လိၣ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ကသီအပူၤဒီးန့ၣ်လိၣ်ဘၣ်န့ၣ်စ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အုၣ်ကီၤအတၢ်ဘျၢသန့ၣ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.

တၢ်အုၣ်ကီၤအတၢ်ဘျၢသန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အၢၣ်လီၤတခါလၢတၢ်သိၣ်တၢ်သီအဖီလဲၣ်ဖဲန့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤစ့ၣ်ပူၤအုၣ်ကီၤသးအအိၣ်လၢကလိးမၤပျဲၤက့ၤမ့ၢ်တဖျၢၣ်ဘၣ်တၢ်လၢန့ၣ်ပၤဘၣ်တဖၣ်မံၤဖဲတၢ်လဲၣ်ကမၢၣ်သးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢကမၤတၢ်အံၤန့ၣ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်စ့ၣ်လၢ တၢ်ပံၤနီၣ်ဃၢၣ်အီၤလၢ ကကျၢၢ်ဘၢက့ၤတၢ်အုၣ်ဒိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပုၤလၢအဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤမ့ၢ်မတၢ်တဖၣ်လဲၣ်.

ပုၤဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤမ့ၢ်ကၤတဖုၤလၢအဆါတၢ်အုၣ်ကီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲကီၢ်အိၣ်စ့ၣ်လိၣ်ယါအပူၤပုၤဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤကၤအိၣ်တဘျးဖုၤလီၤ.

တၢ်အုၣ်ကီၤအကလုၢ်တဖၣ်

- ▶ သီလုၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤ ကလိး က့ၤန့ၣ်လုၢ်အလုၢ်အပူၤလီၤလဲၣ်ဖဲန့ၣ်မၤဟးဂီၢ်အီၤ မ့ၢ်တဖျၢၣ် တၢ်ဟ့ၣ်အီၤအခါန့ၣ်လီၤ.
- ▶ ဟံၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤ (တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤ) ကမၤပျဲၤက့ၤတၢ်လၢကံၤထီၣ်သးဒီးန့ၣ်ဟံၣ်တဖၣ်မံၤအဂီၢ် (အဒိ.ဟးဂီၢ်ဟးဂီၢ်ဝဲလၢမ့ၢ်အိၣ်မ့ၢ်တဖျၢၣ်မၤလဲၣ်မ့ၢ်လီၤအယံၣ်)
- ▶ တၢ်စ့ၣ်လီၤဒိၣ်ဒိၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤ လိး က့ၤတၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢ ကမၤပျဲၤ မ့ၢ်တဖျၢၣ် ဘၣ်ဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်အိၣ်လၢ န့ၣ်ဟံၣ်အပူၤ တဖၣ်, ဒိအမ့ၢ်ဟံၣ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤ, တၢ်ကူတၢ်ကၤ, တၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ▶ သးသမ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤကတၢ် လီၤက့ၤစ့ၣ်တၢ်ပံၤနီၣ်အသိးဖဲ န့ၣ်စ့ၣ်န့ၣ်သးအခါန့ၣ်လီၤ. စ့ၣ်အံၤကလဲၣ်ဝဲဆူပုၤလၢန့ၣ်ယုတၢ်အံၤ တဂၤအအိၣ်ဒိ တၢ်ဘျၢသန့ၣ်ကွဲးပံၤသးအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ▶ တၢ်လဲၣ်ထီၣ်က့ၤလီၤတၢ်အုၣ်ကီၤ လိး က့ၤတၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢတၢ်တနီၤအဖီဒိၣ်ဖဲ န့ၣ်ဘၣ်သဂၢၢ်ဒီးတၢ်ကီၢ်ခဲဖဲ န့ၣ်ယံၣ်ဒီးန့ၣ်ဟံၣ် အခါန့ၣ်လီၤ. အဒိ- န့ၣ်မ့ၢ်ဆိးက့ၤမ့ၢ်တဖျၢၣ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒီးလိၣ်ဘၣ်ကသံၣ်တၢ်က့ၤစါယါဘျဲအဂီၢ်, န့ၣ်တဖီတၢ်လဲၣ်မ့ၢ်လီၤမ့ၢ် တဖၣ်မံၤအယံၣ် တၢ်ကဘၣ်မၤပျဲၤက့ၤအလီၢ်, န့ၣ်တဖီတၢ်လဲၣ်တဖၣ်မံၤ တၢ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်ဒီး န့ၣ်လိၣ်တၢ်မၤပျဲၤက့ၤအလီၢ်ဒီး န့ၣ်တၢ်လဲၣ်တၢ်က့ၤ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ မ့ၢ်ဆီတလဲဖးအယံၣ် (အဒိ- တၢ်မ့ၢ်ဆိကတီၢ်ကွဲးန့ၣ်တဖျၢၣ်ယုၤအတၢ်လဲၣ်) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ▶ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်အုၣ်ကီၤ လိး က့ၤတၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢတၢ်တနီၤလၢ ကသံၣ်ကသီဒီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ▶ လီၤတဲစိစိစ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤ လိး က့ၤတၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢတၢ်တနီၤလၢ န့ၣ်ဟ့ၣ်ဖဲတၢ်ကံၤထီၣ်သးဒီး န့ၣ်စ့ၣ်တဖၣ်မံၤ (အဒိ- မ့ၢ်တမၤ တၢ်လၢဘၣ် မ့ၢ်တမၤ ဟးဂီၢ်ဝဲအခါ)လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်

- ▶ တၢ်အုၣ်ကီၤအံၤမ့ၢ်စ့ၣ်တခါလၢန့ၣ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤဒိတၢ်လဲၣ်သးကမူၤကမၢၣ်မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ဖးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ▶ တၢ်အုၣ်ကီၤလိးက့ၤတၢ်အလုၢ်အပူၤလၢကမၤပျဲၤက့ၤတၢ်အလီၢ်ဖဲတၢ်တဖၣ်မံၤလဲၣ်ကမၢၣ်သးအခါန့ၣ်လီၤ.
- ▶ ဖဲကီၢ်အိၣ်စ့ၣ်လိၣ်ယါအပူၤအံၤ, တၢ်အိၣ်ဝဲတနီၤနီၤလၢန့ၣ်ကဘၣ်မၤန့ၣ်အီၤ တၢ်အုၣ်ကီၤ ဒိအမ့ၢ်သီလုၢ်အတၢ်အုၣ်ကီၤန့ၣ်လီၤ.

နကဒီးန့ၣ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဖဲလဲၣ်.

လၢကသ့ၣ်ညါအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤအဂီၢ် ကွၢ်ဘၣ် MoneySmart အပုၤပဲၤသန့ဖဲ www.moneysmart.gov.au မ့ၢ်တမ့ၢ် ကိးဖဲ 1300 300 630 တက့ၢ်.

ယုၤလဲၣ်ဒီးအါဖီလဲၣ်န့ၣ်ဆူ အဟံၣ်အသီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ယုၤလဲၣ်ဒီးအါဖီလဲၣ်သ့ၣ်ပီၢ်သးဝဲလၢအပူၤန့ၣ်ဟံၣ်သီအယံၣ်လီၤ. လၢကလဲၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲဆူအဟံၣ်သီပူၤကသ့အဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်ပူၤ ဟံၣ်ဃီ တၢ်ပီးတၢ်လီၤအါမးဒီးလီၤမ့ၢ်အုၣ်တၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်ဒိတၢ်ဂီၤမ့ၢ်ဒီးတၢ်အုၣ်အအာတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိၣ်စ့ၣ်ဒီးဒီး အတၢ်ထူးတၢ်တီၤ တဖၣ် ဒီးဒိၣ်ဖျၢၣ်တၢ်တဖျၢၣ်လီၤ.

အါဖီလဲၣ်အဝဲလၢကိးတဂၤတဲဘၣ်အီၤလၢ ကမၤန့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤမ့ၢ်လၢ ကလိးန့ၢ်ဝဲ တၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢတၢ်ကမၤပျဲၤက့ၤ မ့ၢ်တမ့ၢ် ဘၣ်ဂ့ၤက့ၤတၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်လၢ အကါဒိၣ်လၢန့ၢ်တဖၣ်ဖဲတၢ်မ့ၢ်လဲၣ်ကမၢၣ်အသးတဖၣ်မံၤအခါန့ၣ်လီၤ. အါဖီလဲၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်လၢ အဝဲဒီး ယုၤလဲၣ်ပၤဘၣ်ဝဲတဖၣ်ဒီးအကါဒိၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

အါဖီဆဲးကျၢၢ် တၢ်အုၣ်ကီၤအီၤပန့ၣ်ခဲဖုၤလၢ ကသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲတၢ်အုၣ်ကီၤသန့အပူၤကလိးလဲၣ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ညါဝဲလၢ တၢ်အုၣ်ကီၤမ့ၢ်တၢ်တခါဖဲအဝဲဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤကစၢ်ခဲဒိလၢအၢၣ်လီၤဝဲလၢကအုၣ်ကီၤအသးလၢ တၢ်မနုၤအဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အုၣ်ကီၤအီၤပန့ၣ်တဖုၤစ့ၣ်စ့ၣ် တဲဘၣ်အါဖီဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်တခါကိးဝဲလၢတၢ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်တၢ်အလုၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အါဖီလဲၣ်ကဘၣ် ဟ့ၣ်စ့ၣ်အဝဲအံၤဖဲပတဲထီၣ်အတၢ်ယုၤန့ၣ်လီၤ. အါဖီလဲၣ်ညါဝဲလၢတၢ်ယုၤထီၣ်တခါအံၤ မ့ၢ်တၢ်တခါအလၢအယုၤဝဲ အတၢ်အုၣ်ကီၤကစၢ် တဖုၤလၢကလိးန့ၢ်အီၤတၢ်တဖၣ်မံၤဒိအိၣ်ဖျါလၢတၢ်အုၣ်ကီၤအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

အါဖီဒီးယုၤလဲၣ်ဆၢထံၣ်ဝဲလၢကမၤန့ၢ်ဟံၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤ (တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်အုၣ်ကီၤ) လၢ ကလိးန့ၢ်ဝဲတၢ်အလုၢ်အပူၤဖဲ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး ဆီတလဲပူၤအလီၢ်မ့ၢ်တမ့ၢ် ဘၣ်ဂ့ၤထီၣ်က့ၤအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ပူၤစ့ၣ်ကိးတၢ်အုၣ်ကီၤအဂၤတဖၣ်. ကိးဝဲလၢတၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်အိၣ်လၢ ဟံၣ်ပူၤတဖၣ် အဂီၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤ (contents insurance) လၢကလိးတၢ်အပူၤကလဲၣ်လၢ အဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်အိၣ်လၢ ဟံၣ်ပူၤ တဖၣ်တၢ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်အီၤ မ့ၢ်တမ့ၢ် ဟးဂီၢ်ဟးဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်ဒိအမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ကူတၢ်ကၤ, ဟံၣ်ဃီတၢ်ပီးတၢ်လီၤ, လီၤမ့ၢ်အုၣ်တၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်ဒိဒိၣ်ဖျၢၣ်တၢ်တဖျၢၣ်လီၤ.

ယုၤလဲၣ်ဒီးအါဖီလဲၣ်ဆိမိၣ်ထီၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤအကလုၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ယုၤလဲၣ်တဲဘၣ်အါဖီလဲၣ်အသကိးအမိၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ တၢ်အုၣ်ကီၤလၢအမၤစၢၤအီၤလၢတၢ်လၢဘၣ်ဘၣ်လၢစ့ၣ်လၢလၢကသံၣ်ပူၤကသီပူၤဖဲအဆိးကုၤမနီၤအခါန့ၣ်လီၤ.

ယုၤလဲၣ်ဒီးအါဖီလဲၣ်သးခဲဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤလၢ အဟံၣ်ဒီးတၢ်ဖီတၢ်လဲၣ်လၢ ဟံၣ်ပူၤအဂီၢ်ဖဲတၢ်မ့ၢ်လဲၣ်ကမၢၣ်တဖၣ်ဖးအသး တဖၣ်မံၤအခါန့ၣ်လီၤ. လၢခါဆူၣ်အဂီၢ်အဝဲသ့ၣ် ဆိမိၣ်ထီၣ်ပံၤဝဲလၢကမၤန့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်အုၣ်ကီၤစ့ၣ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

This page has been intentionally left blank.